

viz. organs of state power. Most land constitutions established independence and autonomy of their constitutional courts from other constitutional bodies, same as the Basic Law of the Federal Republic of Germany did with respect to the Federal Constitutional Court.

The peculiarities of the organisation of constitutional courts are considered and a comparative analysis of competences of land constitutional courts of Germany, which operate under different names, is made. The procedure for selecting candidates to be appointed as judges of a constitutional court is discussed.

The historical and legal preconditions of the establishment of constitutional justice of the Federal Republic of Germany, a federal system of government as well as the peculiarities of the German judiciary are named as the main reasons for a specific organization of land constitutional courts.

Key words: constitutional justice of the Federal Republic of Germany, a model of constitutional justice, Federal Constitutional Court of the Federal Republic of Germany, constitutional courts of lands, legal status of land constitutional courts of the Federal Republic of Germany.

УДК 342.5

О. О. КРАВЕЦЬ

РОЛЬ ЮРИДИЧНОЇ СЛУЖБИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННІ МІЖНАРОДНОГО ТА МІЖМУНІЦИПАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Досліджуються роль юридичної служби в організації та здійсненні міжнародного та міжмуніципального співробітництва органу місцевого самоврядування.

Ключові слова: *місьцеве самоврядування, юридична служба, міжнародне співробітництво муніципальних органів, міжмуніци-*

пальне співробітництво, компетенційні повноваження, територіальна громада.

Кревец А. А. Роль юридической службы в организации и осуществлении международного і межмуниципального сотрудничества органа местного самоуправления

Исследуется роль юридической службы в организации и осуществлении международного и междумуниципального сотрудничества органа местного самоуправления.

Ключевые слова: *местное самоуправление, юридическая служба, международное сотрудничество муниципальных органов, межмуниципальное сотрудничество, компетенционные полномочия, территориальная община.*

Kravets Alexander. Role of legal services in and international and intermunicipal cooperation of local governments

The article examines the role of the legal service in the organization and implementation of international and inter-municipal cooperation of the local government.

Key words: *local government, legal service, the international cooperation of municipal, inter-municipal cooperation, the powers of competence, local community.*

Децентралізація публічної влади, що актуалізувала муніципальну реформу в Україні, об'єктивувала роль і значення юридичної служби органів місцевого самоврядування (далі: ЮС ОМСВ) відносно дотримання принципу законності в діяльності таких органів. Однак, враховуючи глобалізаційні та інтеграційні тренди міжнародної політики та економіки, зростання ролі правової глобалізації, ОМСВ України займаються якісно новими напрямками роботи, до яких відносяться організації та здійсненні міжнародного (за кордонами держави) та міжмуниципального (всередині держави) співробітництва. Важливу роль в реалізації цих напрямків діяльності відіграють ЮС ОМСВ.

Дослідження вітчизняного місцевого самоврядування ведуться в різних напрямках. Зокрема, становлення та розвиток місцевого самоврядування вивчають В. Заблоцький, І. Козюра, В. Пархоменко, А. Ткачук та ін. Фінансово-економічні його складові аналізуються в працях Ю. Дехтяренка, В. Кравченка, О. Лебединської та ін. Правові аспекти розглядаються М. Баймуратовим, Ю. Бальцієм, О. Батановим, П. Біленчуком, В. Кампо, А. Коваленком, М. Корнієнком, В. Кравченком, О. Лазором, М. Орзіх, В. Погорілком, О. Приєшкіною, М. Пухтинським, О. Сушинським та ін. У політичному контексті місцевого самоврядування досліджують В. Борденюк, І. Дробот, В. Ковальчук, М. Пухтинський, С. Рябова, С. Саханенко, В. Шарий та ін., його управлінський аспект – В. Авер'янов, П. Ворона, В. Куйбіда, Р. Плющ, П. Покатаєв, В. Толкованов, Ю. Шаров та ін. Територіальний розвиток та управління містом розглядають В. Бабаєв, О. Бобровська, В. Вакуленко, О. Васильєва, І. Дегтярьова, О. Ігнатенко, Т. Кравченко, В. Мамонова, Ю. Молодожен, В. Наконечний, М. Орлатий, В. Удовиченко та ін. Однак такий вузькоспеціальний підхід не дає змогу визначити роль та значення ЮОС ОМСВ в організації міжнародного співробітництва та міжмуніципального співробітництва.

Для розкриття потенційних можливостей ЮОС та дослідження її діяльності на відносно нових та нетрадиційних напрямках діяльності ОМСВ вважаємо за потрібне проаналізувати її роль в організації та здійсненні, по-перше, міжнародного співробітництва ОМСВ; по-друге, міжмуніципального співробітництва ОМСВ в територіальній громаді.

Міжнародне (зовнішньодержавне. – *Авт.*) та міжмуніципальне (внутрішньодержавне. – *Авт.*) співробітництво ОМСВ є відносно новим напрямком їх діяльності. Основною характеристикою міжнародного співробітництва місцевих рад є те, що вони в процесі його встановлення, реалізації та розвитку здійснюють його з аналогічними адміністративно-територіальними одиницями зарубіжних держав, набувають при цьому відповідної міжнародної правосуб'єктності та здійснюють його на договірних засадах¹.

Міжмуніципальне співробітництво місцевих рад в рамках держави також здійснюється на договірних засадах і саме це обґрунтовує роль ЮОС ОМСВ на етапах його становлення, реалізації та розвитку. Вважаємо, що основна роль ЮОС ОМСВ в процесі виконання ним наведених напрямків діяльності міститься в їх правовій процесуалізації та формалізації.

Для більш глибокого розуміння ролі ЮОС ОМСВ на етапах становлення, реалізації та розвитку міжнародного співробітництва, треба звернутися до наукових праць вітчизняних вчених-муніципалістів, конституціоналістів та міжнародників, що займаються цією проблематикою. Серед них слід назвати наукові розвідки М.О. Баймуратова, О.В. Батанова, Н. В. Камінської, В.М. Кампа, М.І. Корнієнка, В.В. Кравченка, О.Г. Мурашина, М.О. Пухтинського, В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького та ін.

Так, М.О. Баймуратов, що один з перших досліджував проблематику міжнародних зв'язків, а потім й комплексно міжнародне співробітництво ОМСВ України у кандидатській² та докторській дисертаціях³, вважає, що зацікавленість ОМСВ України в міжнародних зв'язках і Української держави в сприйнятті міжнародних стандартів МСВ може бути виявлена і зафіксована в формі мотивації⁴.

Така мотивація може бути структурована і складається з трьох рівнів-завдань, що реалізуються в рамках організаційно-правових форм діяльності ОМСВ, передбачених Конституцією і законодавством України про МСВ і розв'язуваних проблем, що відрізняються по типології.

До першого, найбільш загального рівня належить завдання-мотив – вивчення, освоєння і впровадження власне стандартів становлення, розвитку і функціонування самої системи МСВ. Це завдання стоїть в порядку денному на рівні держави (при її позитивному протекціонізмі локальної демократії) і на рівні самого МСВ, в існуванні якого заінтересовані територіальні громади (рівень конституювання самого інституту МСВ. – *Авт.*).

Друге завдання-мотив охоплює обмін досвідом у веденні місцевого господарства і управління локально-регіональними процесами

функціонування людських поселень між ОМСВ держав, які визнають міжнародні стандарти локальної демократії. В процесі реалізації ОМСВ вирішують як загальнодержавне завдання (реалізація соціально-економічної функції держав і на локальному рівні), так і функціонально-галузеві проблеми діяльності МСВ, що реалізується в інтересах території та територіальної громади (рівень вирішення інституційних проблем МСВ. – *Авт.*).

Третє завдання-мотив полягає в становленні і розвитку різнопланового співробітництва у багатьох напрямках ОМСВ, громадських формувань громадян, підприємницьких структур, жителів відповідних адміністративно-територіальних одиниць із зарубіжними партнерами і виявляється шляхом різноманітних зв'язків в їх впровадженні на практиці, в контексті загальнодержавних завдань з реалізації стратегічних напрямків зовнішньої політики держави щодо становлення гуманітарного та інших видів співробітництва (рівень вирішення питань місцевого значення. – *Авт.*).

Вважаємо, що такий концептуальний підхід володіє низкою методологічних властивостей. По-перше, він обґрунтовує ведучу роль ЮС ОМСВ в процесі розробки правового обґрунтування та нормопроекування в сфері формалізації і легалізації профільних міжнародних контактів (процес нормопроекувальної діяльності щодо складання та юридичної експертизи угод о співробітництві з іноземними суб'єктами. – *Авт.*). По-друге, демонструє розуміння важливості задач ЮС з правового супроводження та забезпечення відповідних видів діяльності та відповідних організаційно-правових форм їх реалізації в сфері міжнародних контактів ОМСВ (процес нормопроекувальної діяльності щодо складання та юридичної експертизи угод та інших видів нормативних документів про окремі форми та види співробітництва з іноземними суб'єктами. – *Авт.*). По-третє, вказує на роль ЮС в процесі реалізації положень міжнародних угод про співробітництво з метою здійснення внутрішньовідомчого правового контролю (здійснення попереднього чи наступного контролю за юридичною «чистотою» реалізації договірних документів. – *Авт.*). По-четверте, розширює роль ЮС в процесі юридичного супроводження

комплексних заходів в рамках міжнародних контактів (проведення Днів або Тижнів міст-партнерів, Свят дружби, фестивалів, виставок тощо. – *Авт.*). По-п'яте, підтверджує актуальність ретельного правового супроводження форм економічного співробітництва ОМСВ з зарубіжними суб'єктами (як в контексті його легалізації шляхом розробки та укладення міжнародних угод економічного характеру, так й шляхом юридичного супроводження конкретних цивільно-правових чи господарсько-правових правочинів між партнерами. – *Авт.*).

Для рівня втручання у становлення, реалізацію та розвиток міжнародних контактів ОМСВ з боку їх ЮС, має значення сам рівень та інтенсивність таких контактів:

А) Якщо такі контакти здійснюються на рівні міжнародних зв'язків, то вони припускають їх здійснення на рівні споріднених міст, або міст-партнерів, тобто між аналогічними суб'єктами – ОМСВ зарубіжних країн, а це викликає об'єктивну необхідність правового супроводження, особливо на начальному етапі, з метою складання протоколів про наміри (початковий етап співробітництва. – *Авт.*), угод про співробітництво (легалізація міжнародних контактів. – *Авт.*), угод про пролонгацію, зміни чи припинення угод про партнерство чи побратимські зв'язки (динамічний розвиток міжнародних контактів. – *Авт.*).

Слід звернути увагу на доктринальну позицію І. Смирнової, яка зазначає, що поняття «міста-побратими» слід відрізнити від поняття «міста-партнери». Під останніми маються на увазі міста, між якими укладено угоди про партнерські відносини. У більшості випадків вони припускають тільки економічне співробітництво по ряду спільних проектів або по одному з них. Співпраця полягає найчастіше в освітній, культурній, соціальній або спортивній сфері. Міста-побратими мають право звертатися за підтримкою спільних починань в міжнародні та європейські організації⁵. Разом з тим, слід звернути увагу, що такий стан справ мав місце тільки на початку такого роду міжнародних контактів⁶. Сьогодні всі відносини як на рівні побратимських, так й на рівні міст-партнерів мають свою правову договірну основу та відповідне формалізоване оформлення.

На сьогодні договірно-правова база міського та регіонального співробітництва налічує більше 25 угод про розвиток побратимських відносин, а головним завданням у сфері розвитку міжміської та між-регіональної співпраці є забезпечення її подальшої інтенсивності та наповнення практичним змістом. Найбільш ефективними є побратимські зв'язки між Києвом та Чикаго, Черкасами та Де-Мойн, Івано-Франківськом та Арлінгтоном, Одесою та Балтимором, Харковом та Цинциннаті тощо⁷.

Співробітництво здійснюється в наступних основних напрямках: у сфері становлення та розвитку місцевого самоврядування (далі: МСВ); у сфері економіки і торгівлі; у сфері освіти, навчання, обміну досвідом; у сфері культури, спорту, співпраці між громадськими організаціями; у сфері охорони здоров'я; спільна участь у міжнародних європейських та американських програмах; гуманітарна допомога.

Це показує роль ЮС у правовому оформленні такого співробітництва, а також підкреслює та актуалізує знання, вміння, навички фахівців ЮС щодо розробки договорів в різних сферах міжнародної співпраці.

Слід зазначити, що міста та регіони знаходять побратимів різними шляхами. Можливий процес «зверху вниз», коли мери двох міст зустрічаються і стають друзями, після чого вони зацікавлюють активістів своїх міст своєю програмою діяльності міст-побратимів. Інший шлях – «знизу вгору», це коли окрема група мешканців або відповідні фахівці міст (вчителі, бізнесмени, журналісти, жіночі клуби, громадські організації та інші асоціації жителів) – створюють самі організаційний комітет, який починає працювати над розробкою програми зв'язків міст-побратимів. Наприклад, у багатьох випадках родини, школи, вищі навчальні заклади, спортивні клуби починають працювати за партнерськими програмами. Іноді утворенню міст-побратимів сприяє збіжність назв або подібність місцевих звичаїв⁸.

На думку дослідника Стрижакової А.Ю. комплексне вивчення партнерських і побратимських зв'язків українських міст з містами світу дозволяє виділити нову основу в розвитку цих форм взаємодії, щоб модернізувати організацію більш динамічного, інформаційного,

технічного, професійного обміну між країнами, а також розширити поле громадських ініціатив з метою побудови і розвитку громадянського суспільства в Україні⁹. Таким чином, діяльність ЮС повинна бути спрямованою на досягнення цих завдань. Тому співпраця з містами-побратимами та містами-партнерами є одним із пріоритетних видів міжнародних контактів, а зміцнення культурних та економічних зв'язків між ними дуже актуально для міст України і має великі перспективи в різних сферах локального життя.

Б) Здійснення міжнародних контактів в рамках міжнародного співробітництва ОМСВ країни з зарубіжними партнерами детермінує розширення суб'єктно-об'єктного складу такого співробітництва. При цьому коло його суб'єктів має розширене тлумачення та не може бути фактично обмеженим – все залежить від волі ОМСВ, який крім аналогічних суб'єктів зарубіжних країн включає до системи міжнародного співробітництва зарубіжні (міжнародні) урядові і неурядові організації, спілки місцевих влад, суб'єктів релігійних конфесій, підприємницькі структури, фізичні особи тощо. Більш того, вважаємо, що встановлення та розвиток ОМСВ системи міжнародного співробітництва не тільки «поглинає» його міжнародні зв'язки, але й робить їх більш чіткими з позицій телеологічної домінанти та інтересів територіальної громади.

Предметний склад міжнародного співробітництва простирається від різних форм гуманітарного до соціального, релігійного, освітнього, екологічного, економічного, комунітарного та інших форм співробітництва¹⁰, а тут роль ЮС ОМСВ по супроводженню та забезпеченню таких форм співробітництва, його конкретних організаційно-правових форм, незмірно зростає.

Це детерміновано тим, що організаційно-правові форми міжнародного співробітництва ОМСВ, тобто відповідні форми завдяки яким воно реалізується, та які закріплено в нормативно-правових актах профільного характеру¹¹ – здійснюються на правовій основі шляхом підписання угод (договорів) про співробітництво (поріднення, партнерство, дружбу і взаємодопомогу, спільну діяльність та ін.), в яких закріплюються основні цілі й організаційні-правові форми

такої взаємодії та які носять характер локального регулювання. Ці зв'язки регулюються також внутрідержавним (національним) законодавством, міжнародним публічним та міжнародним приватним правом (у разі, коли ОМСВ вступають у цивільно-правові відносини, «ускладнені» іноземним елементом)¹². Слід зазначити, що в умовах асоціації України з Європейським Союзом та початком функціонування зони вільної торгівлі (далі: ЗВТ), система міжнародного співробітництва ОМСВ буде набувати нових форм та включати нових суб'єктів та нові напрямки комунікацій.

Завдяки ЗВТ між Україною і ЄС, яка в повному обсязі запрацювала з 1 січня 2016 року почались процеси зниження митних зборів, а в деяких випадках навіть повне їх обнуління. «Споживачі відчують поліпшення – розшириться асортиментний ряд продукції, знизиться ціна, а завдяки конкуренції в середньостроковій перспективі має покращитися якість товарів», – переконаний О. Кашко, економіст Центру економічної стратегії¹³. А це означає розширення можливостей прямих поставок різних груп товарів жителям-членам територіальних громад. І в цьому контексті – активізацію локального зовнішньоекономічного і торгово-економічного комплексу, який формує та розвиває ОМСВ та під його егідою торгівельно-промислові підприємства різної форми власності. Звідсіля випливають якісно нові задачі для ЮОС в контексті юридичного супроводження та забезпечення цих процесів на локальному рівні соціуму.

Є й інші питання, що поки носять глобально-державний характер, але з часом будуть набувати суттєвого локального значення на рівні територіальної громади, особливо в сфері зовнішньоекономічної діяльності місцевих рад. Справа в тому, що тепер і стандарти ЄС стануть нормою для вітчизняних товарів і послуг. Внутрішні критерії якості і регламенти доведеться перекроїти за європейським зразком, тим самим давши нові можливості для українського експорту. А вони дійсно вражають. Адже перед країною відкриваються ворота найпотужнішого партнера – ЄС. Тільки зовнішньоторговельний оборот – експорт і імпорт – Євросоюзу в 2014 році склав \$ 5 трлн. У колишнього головного українського партнера – Росії – цей показник тоді до-

рівнював \$ 783 млрд., а у самій Україні – \$ 107 млрд.¹⁴ Вже в найближчі два-три роки активізація українських виробників, викликана ЗВТ, сповільнить інфляцію. А в перспективі, як прогнозують експерти, за вільним ринком прийдуть довгоочікувані іноземні інвестиції в українську економіку, що буде потребувати юридичного супроводження та забезпечення й таких процесів. В контексті цього слід навести слова Жосліна Гитоньї, першого секретаря відділу торгівлі та економіки представництва ЄС в Україні, який запевняє, що «до України є великий інтерес з боку європейського бізнесу. Через останні події люди побачили Україну на карті світу, помітили, що вона поруч ...»¹⁵.

Правові основи міжнародних зв'язків МСВ у межах поріднених міст та міст-побратимів передбачені Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року¹⁶. Законодавчі положення, що легалізують міжнародні зв'язки ОМСВ України, знайшли своє закріплення в ст. 15 «Форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування» цього Закону. Разом з тим слід зазначити, що тут міститься дозвіл ОМСВ на свободу асоціації як в профільні асоціації всередині країни, так і входження в індивідуальному порядку або в рамках відповідної національної асоціації в міжнародні асоціації та інші добровільні об'єднання ОМСВ.

В радянський період і до прийняття зазначеного Закону України таке право в місцевих радах України було відсутнім, і тому вони вступали в міжнародні зв'язки зі спорідненими містами або в побратимські зв'язки та в різні форми міжнародного співробітництва начебто в явочному порядку, але фактично це відбувалось у дозвільному порядку під жорстким контролем з боку центральних партійних та радянських органів¹⁷.

Аналогічні положення відносно міжнародної правосуб'єктності ОМСВ, але в більш розгорнутому та системному вигляді, містяться в ст. 10 Європейської хартії місцевого самоврядування 1985 року¹⁸. З них випливає, що право на міжнародне співробітництво: а) повинно бути неодмінно визнано державою як основне і надано ОМСВ шляхом закріплення в національному законодавстві; б) в контексті реалі-

зації цього права ОМСВ мають право, здійснюючи свої повноваження: 1) співробітничати та 2) в межах закону створювати консорціуми з іншими ОМСВ; в) вказуються стратегічні цілі такого співробітництва – реалізація своїх компетенційних повноважень і вирішення задач, що становлять спільний інтерес, а також захист і просування загальних інтересів ОМСВ; г) називаються основні суб'єкти такої співпраці – міжнародні неурядові організації місцевої влади і ОМСВ інших (зарубіжних) держав.

Враховуючи той факт, що Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 року підписана¹⁹ та ратифікована Україною²⁰ та згідно ст. 9 Конституції України, вона як міжнародний договір, згода на обов'язковість якого для України дана Верховною Радою України, становить частину національного законодавства, Хартія є документом національного конституційного (муніципального) права, з яким безпосередньо повинна працювати ЮОС ОМСВ в контексті вирішення багатьох питань функціонування ОМСВ, реалізації його компетенції, організації місцевого розвитку, локальної демократії тощо.

В контексті становлення системи міжнародного співробітництва ОМСВ велике значення, причому як нормативне, так й методологічне має Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21 травня 1980 року²¹, до якої також приєдналась Україна²².

На слухну думку С. Гакмана, найбільш високий рівень інституціоналізації серед усіх форм регіонального транскордонного співробітництва на рівні місцевих органів влади мають євро регіони²³. Вони сприяють вирішенню, принаймні, двох принципових завдань. Перше – приведення суб'єктів об'єднаної Європи до форм найбільш прийнятних для їх економічної (у широкому сенсі слова) самодостатності. Друге – це відпрацювання механізму співробітництва і взаємодії, який характерний для вже існуючих технологій в Європейському Союзі. Встановлення такого типу співробітництва в рамках відповідної діяльності європейських інститутів забезпечує для них постійне співвідношення з сучасними європейськими стандартами. Тобто країни Центрально-Східної Європи отримують можливість м'якого

інтегрування у європейські структури, не порушуючи звичний для них контекст.

Співробітництво в рамках єврорегіонів полягає у створенні зв'язків між регіонами та громадами, які знаходяться по різні боки державних кордонів, в межах повноважень місцевих органів влади та відповідно до національного законодавства. Звідсіля роль ЮС ОМСВ у ініціалізації та супроводженні зазначених процесів важко переоцінити.

Слід зазначити, що в Західній Європі такі зв'язки місцевих влад регіонів суміжних держав функціонують вже давно та ефективно, переваги таких форм їх співпраці полягають: по-перше, у динамізації економічних та комерційних зв'язків між учасниками співпраці; по-друге, у покращенні культурного, мистецького та наукового обміну, забезпеченні швидких та ефективних комунікаційних та транспортних систем, розвитку транскордонних відносин в різних сферах; по-третє, в інтенсивному розвитку території, її насиченні відповідними якісними та різноманітними послугами, що робить її економічно, рекреаційно, технологічно та інвестиційно привабливою; по-четверте, «підтягування» територій у контексті розвитку до стандартів розвинутих регіонів суміжних держав.

Каталізатором у розвитку єврорегіонів виступає фінансова підтримка з боку Євросоюзу та інших міжнародних фінансових органів, метою якої є сприяння інвестиціям та програмам співробітництва в таких єврорегіонах²⁴.

Виконання цієї конвенції представляє собою складний симбіоз юридично-процесуальних дій, котрі повинні здійснити як центральні органи влади держави-учасниці, так й відповідні ОМСВ. Так:

А) міждержавні угоди щодо транскордонного співробітництва можуть визначати контекст, форми та межі, в яких можуть здійснювати свою діяльність територіальні общини та власті, зацікавлені у транскордонному співробітництві. Кожна угода може також визначати общини або власті, яких вона стосується;

Б) Угоди не перешкоджають Договірним Сторонам використовувати за спільною згодою інші форми транскордонного співро-

бітництва. При цьому положення цієї Конвенції не можуть також тлумачитися як такі, що анулюють вже існуючі угоди про співробітництво;

В) Угоди та договори укладаються з належним урахуванням повноважень, передбачених внутрішнім законодавством кожної Договірної Сторони, щодо міжнародних відносин та загальної політики, а також з урахуванням будь-яких правил контролю чи нагляду, яких мають дотримуватися територіальні общини або власті.

Разом з тим, ЮОС ОМСВ необхідно враховувати, що досягнуті домовленості та укладені угоди можуть між державами-учасниками конвенції можуть ґрунтуватися на типових і рамкових угодах, статутах та договорах, які наводяться у Додатку до цієї Конвенції в пунктах 1.1-1.5 та 2.1-2.6 і в які можуть вноситися будь-які необхідні зміни залежно від конкретної ситуації в кожній Договірній Стороні. Ці типові і рамкові угоди, статuti та договори призначаються для керівництва і не мають сили договору. Однак для ОМСВ та їх юридичних служб безпосередньо мають значення пункти 2.1-2.6 Додатку з вказаними можливими Угодами, статутами та договорами про основні принципи співробітництва між місцевими органами влади, що ЮОС необхідно буде розробляти їх проекти, приймати участь у процесі підписання, затвердження місцевими радами та здійснювати юридичне супроводження в процесі їх реалізації. До таких угод відносяться:

2.1. Угода про основні принципи створення групи зв'язку між місцевими органами влади.

2.2. Угода про основні принципи координації управління транскордонними місцевими державними справами.

2.3. Угода про основні принципи створення транскордонних асоціацій приватного права.

2.4. Договір про основні принципи поставки товарів або надання послуг між прикордонними місцевими общинами (типу "приватне право").

2.5. Договір про основні принципи поставки товарів або надання послуг між прикордонними місцевими общинами (типу "публічне право").

2.6. Договір про основні принципи створення органів транскордонного міжобщинного співробітництва.

Як бачимо, виходячи зі змісту наведених договорів, фахівці ЮС повинні володіти знаннями в сфері міжнародного публічного та міжнародного приватного права для підготовки положень та наступного юридичного супроводження та забезпечення таких угод.

Така вимога актуалізується й виходячи зі змісту Протоколу № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕСС)²⁵, який регламентує: а) створення груп зв'язку між місцевими органами влади; б) координацію управління на локальному рівні прикордонними державними справами; в) створення прикордонних асоціацій, що займаються питаннями приватноправового характеру; г) постачання товарів або надання послуг між прикордонними місцевими громадами (за типом «приватне право»); г') постачання товарів або надання послуг між прикордонними місцевими громадами (за типом «публічне право»); д) створення органів прикордонного міжгромадського співробітництва, у тому числі й органів, наділених власною правосуб'єктністю – йдеться про створення об'єднань єврорегіонального співробітництва (ст. ст. 3, 4 Додаткових протоколів до Конвенції 1980 року).

Слід зазначити, що такі органи вже створені в рамках становлення прикордонного співробітництва регіонів України з регіонами суміжних держав (Карпатський Єврорегіон, Єврорегіони «Буг», «Нижній Дунай», «Верхній Прут»), що фактично демонструє успішну діяльність юридичних служб відповідних ОМСВ.

Роблячи проміжні висновки, слід акцентувати увагу на тому, що активізація і інтенсифікація зарубіжних зв'язків та міжнародного співробітництва місцевих рад ставить питання належного та оптимального юридичного супроводження та забезпечення такої

діяльності. Вважаємо, що для цього слід, в залежності від її обсягу, або виділити окремого фахівця в юридичному відділі ОМСВ для здійснення цієї роботи, або сформувані у юридичному відділі (управлінні) відповідний сектор, або ввести до структурного підрозділу ОМСВ, що є профільним в організації та реалізації такої діяльності (сектор/відділ/управління/ департамент зарубіжних зв'язків/співробітництва виконавчого комітету ОМСВ. – *Авт.*) професійного юриста з його наділенням профільними функціональними обов'язками. Серед кваліфікаційних вимог до таких робітників слід акцентувати увагу не тільки на наявності знань міжнародного публічного та міжнародного приватного права, а й знання однієї чи декількох іноземних мов та навички і вміння складати угоди гуманітарного характеру і зовнішньоекономічні контракти.

Міжмуніципальне співробітництво (далі: ММС) як нова (інноваційна) форма політики місцевого і регіонального розвитку останнім часом набуває дедалі більшого поширення в європейських країнах, зокрема й в Україні. Його поява, на думку В. Демчишена та В. Толкованова, є пов'язаною з тим, що МСВ в багатьох країнах Європи (в тому числі в Україні) сьогодні має справу з проблемами, можливі варіанти розв'язання яких пропонує саме двох- або багатостороннє співробітництво муніципалітетів, що містяться на теренах однієї держави²⁶.

Враховуючи той факт, що ММС володіє доктринальною інновацією, воно досить мало досліджено фахівцями з муніципального права. Тут необхідно назвати наукові розробки Г. Борщ, В. Вакуленка, В. Демчишена, Х. Приходько, В. Толкованова та ін.

Слід зазначити, що в управлінському аспекті ММС не є легким вибором, воно може мати також певні як репутаційні, так й сервісні ризики. Але одночасно ММС має великий організаційний потенціал, який може бути не тільки дуже корисним, а й фактично єдиним й оптимальним способом для забезпечення сталого розвитку усіх як великих, та й малих громад.

На думку представників муніципальної доктрини, міжмуніципальне співробітництво можна визначити як відносини між двома або

кількома ОМСВ (тобто органами базового рівня МСВ /село, селище, місто/), які мають статус юридичних осіб і певну політичну, юридичну та фінансову автономію (відповідно до принципів Європейської хартії місцевого самоврядування)²⁷. Тобто, при ММС має місце співробітництво ОМСВ, що функціонують на теренах однієї держави.

Таким чином, міжмуніципальне співробітництво є організаційно-правовим механізмом, що дозволяє узгодити інтереси, об'єднати зусилля (в т.ч. фінансові кошти, матеріальні та інші ресурси) та скоординувати дії ОМСВ для вирішення питань місцевого значення, виразу і захисту загальних інтересів, більш чіткої і злагодженого взаємодії з регіональними і центральними органами публічної влади.

Важливими з позицій юридичного оформлення є такі характеристики ММС:

- ММС – це два або декілька ОМСВ, які співпрацюють між собою (кількісний критерій. – *Авт.*);

- ОМСВ-партнери погоджуються спільно працювати та надавати певні ресурси для отримання обопільної користі, яка була б недосяжною у разі їх самостійної (ізолюваної) діяльності (кумулятивний критерій. – *Авт.*);

- спільні зусилля можуть стосуватися однієї або кількох галузей, які належать до визначеної компетенції ОМСВ. Законом може бути визначено, що певні функції ОМСВ не можуть бути предметом ММС (наприклад, функції, делеговані державою ОМСВ) (об'єктно-предметний критерій. – *Авт.*);

- співробітництво має свою ціну для кожного з ОМСВ-партнерів: воно потребує зусиль, фінансування та спільного використання ресурсів (кадри, земля, обладнання, будівлі тощо) (ресурсний критерій. – *Авт.*);

- ММС є результатом усвідомленого рішення, а не лише механічним виконанням відповідних нормативних актів. Угода про співпрацю є добровільною, вона не нав'язується законом, хоча в деяких випадках закон може наполегливо рекомендувати або навіть спонукати муніципалітети до пошуку шляхів співпраці (колабораційний критерій. – *Авт.*);

- нові вигоди для ОМСВ-партнерів можуть бути різними, наприклад: створення ресурсів для надання послуг, які є недоступними для малих громад, заощадження витрат при наданні послуг, підвищення якості послуг, краща координація у плануванні майбутнього розвитку, ефективніша та прозоріша політика розвитку (критерій вартіабельності. – *Авт.*);

- співробітництво не є фрагментарним – воно розраховано на певний період, а в більшості випадків обумовлюється постійною угодою без визначеної дати завершення терміну дії (нормативно-договірний критерій. – *Авт.*);

- постійний трансфер повноважень ОМСВ є відсутнім (комбінаційний критерій. – *Авт.*);

- муніципалітети зберігають непрямий контроль за рішеннями та послугами, які є результатом співробітництва (критерій опосередкованого контролю. – *Авт.*)²⁸;

- муніципалітети для реалізації права на об'єднання та виконання обов'язків в рамках ММС можуть створювати відповідні органи і служби (структуростворюючий критерій. – *Авт.*).

Фактично наведені ознаки є нормативними орієнтирами для ЮО ОМСВ для розробки угод про ММС та наступного юридичного супроводження його реалізації.

Крім того фахівцям ЮО слід враховувати, що започаткування ММС неможливе без належного усвідомлення та обґрунтування цих управлінсько-організаційних процесів, а громадянам не потрібні нові складні за своєю структурою інституції. Але метою посадових осіб ОМСВ, і громадян є суттєве зростання інвестицій в інфраструктуру та покращення муніципальних послуг. Вони бажають залучати приватних інвесторів і створювати нові робочі місця та можливості для сталого розвитку. Звідсіля й умови для організації ММС, що будуть закріплені в профільних угодах повинні бути відповідним чином телеологічно обґрунтованими (відображати відповідні інтереси. – *Авт.*) та сформульованими за допомогою «юридичної» мови.

Крім того, вважаємо, що ЮО слід не тільки враховувати економічні переваги ММС, а й готувати відповідні юридичні чи спільні з

економічними структурами муніципалітетів юридико-економічні обґрунтування для організації супроводження та забезпечення такого співробітництва. Так, слід враховувати, що ММС: а) зменшує виробничі витрати та забезпечує заощадження коштів завдяки обсягам діяльності (збільшення кількості одиниць «продукції» по відношенню до виробничих витрат); б) посилює переговорні позиції відповідних ОМСВ, зокрема, у питаннях збільшення кількості користувачів/отримувачів послуг; в) зменшує кількість осіб, які отримують послуги «за ціною нижче собівартості» (завдяки розширенню сфери дії); г) збільшує «власні» інвестиційні ресурси муніципалітетів-учасників (через об'єднання їх (обмежених) фінансових ресурсів); г') підвищує рівень довіри серед кредиторів та здатність залучати зовнішнє фінансування як від держави, так і від приватних партнерів (завдяки покращенню співвідношення між витратами та вигодами проєктів)²⁹.

Вважаємо, що юридичне супроводження кожної з наведених позицій, пов'язаного: а) з проведенням юридичної експертизи відповідних напрямків ММС на всіх стадіях їх оформлення та інституціоналізації, та б) їх наступною формалізацією, а також в) в процесі їх реалізації в контексті дотримання принципу законності – є запорукою не тільки якісної реалізації відповідних форм ММС, а й показником ефективності діяльності ЮС ОМСВ.

Слід зазначити, що ММС має відповідну нормативну базу. Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 року та українське законодавство про МСВ визначають, що всі ОМСВ (територіальних громад міст, сіл та селищ) мають рівний статус, однаковий обсяг повноважень та можуть самостійно виконувати всі повноваження, визначені для них законом. Одночасно абз. 2 ст. 142 Конституції України проголошує: «Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проєктів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби»³⁰.

Згідно з ч. 1 ст. 15 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» ОМСВ з метою більш ефективного здійснення своїх по-

вноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації ОМСВ та їх добровільні об'єднання, які підлягають реєстрації відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

Згідно ч. 2 ст. 15 цього Закону ОМСВ та їх асоціації можуть входити до відповідних міжнародних асоціацій, інших добровільних об'єднань ОМСВ.

Таким чином, фактично закріплена та легалізована можливість ОМСВ на ММС як всередині держави, так й в рамках їх асоціацій та добровільних об'єднань ОМСВ.

Верховна Рада України 17 червня 2014 року прийняла Закон України «Про співробітництво територіальних громад»³¹, який визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання та фінансування.

Згідно ст. 9 цього Закону співробітництво здійснюється відповідно до договорів про співробітництво, укладених згідно із цим та іншими законами сільськими, селищними, міськими головами від імені сільської, селищної, міської ради після схвалення їх проєктів сільськими, селищними, міськими радами. Таким чином, проявляється роль ЮС ОМСВ в підготовці такого договору. Причому слід наголосити, що участь ЮС в цьому процесі є обов'язковою, зважаючи на вимоги законодавця щодо структури та інших атрибутів такого договору.

Так, у договорі про співробітництво, зокрема, зазначається сільська, селищна, міська рада одного із суб'єктів співробітництва, відповідальна за подання звітів про виконання договору центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку МСВ.

Примірною формою договору про співробітництво визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку МСВ.

Предмет договору про співробітництво визначається відповідно до обраної суб'єктами співробітництва форми співробітництва, передбаченої статтею 4 цього Закону. А співробітництво здійснюється у наступних формах:

1) делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів (з боку ЮОС існує необхідність сформулювати організаційний порядок делегування завдань щодо конкретного договору та унормувати його. – *Авт.*);

2) реалізації спільних проєктів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів (з боку ЮОС існує необхідність сформулювати порядок об'єднання ресурсів у конкретному договорі та унормувати його. – *Авт.*);

3) спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів (з боку ЮОС існує необхідність сформулювати порядок спільного фінансування суб'єктів ММС у конкретному договорі та унормувати його за допомогою відповідних фінансово-економічних служб. – *Авт.*);

4) утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів (з боку ЮОС існує необхідність сформулювати порядок утворення і функціонування комунальних підприємств, установ та організацій і унормувати його у конкретному договорі. – *Авт.*);

5) утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень (з боку ЮОС існує необхідність сформулювати порядок утворення і функціонування суб'єктами співробітництва спільного органу управління і унормувати його у конкретному договорі. – *Авт.*).

Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (далі: Мінрегіон) затверджено низку нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію згаданого Закону, зокрема накази Мінрегіону від 15 серпня 2014 р.

№ 225 «Про затвердження Порядку формування та забезпечення функціонування реєстру про співробітництво територіальних громад»³² та від 27 серпня 2014 р. № 233 «Про затвердження Примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад»³³.

Системний аналіз наведених наказів свідчить про те, що вони є фактично методичними вказівками для юридичних служб ОМСВ щодо формування та забезпечення функціонування реєстру про співробітництво територіальних громад та складання договорів про співробітництво територіальних громад.

Разом з тим, слід наголосити, що відсутність ефективного організаційно-правового механізму такої взаємодії територіальних громад призвела до того, що на практиці до 2014 року міжмуніципальне співробітництво майже не здійснювалося. Це, на думку П.М. Любченка³⁴, ймовірно, стало однією з причин того, що в Проекті Закону про внесення змін до Конституції України (щодо повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування) (реєстр. № 4178а), внесеному 26 червня 2014 року Президентом України, положення про співпрацю територіальних громад взагалі пропонувалося виключити³⁵. Вважаємо, що ця пропозиція є неприйнятною з ряду позицій. По-перше, виключення з Конституції України норми, яка закріплює міжмуніципальне співробітництво, суттєво звужує права територіальних громад. По-друге, такий підхід суперечить ст. 10 Європейській хартії місцевого самоврядування 1985 року, згідно з якою місцеві власті мають право, здійснюючи свої повноваження, співробітничати та в межах закону створювати консорціуми з іншими місцевими властями для виконання завдань, що становлять спільний інтерес. По-третє, фактично звужується правосуб'єктність самого інституту МСВ, його суб'єктів та органів, що суперечить ст. 7 Конституції України (засади конституційного устрою держави. – *Авт.*).

Необхідно зазначити, що станом на травень 2015 року до реєстру договорів про співробітництво територіальних громад було внесено вже 17 таких договорів. На сьогодні найбільш поширеними формами співробітництва, що розробляються та формалізуються юридичними службами, є реалізація спільних проектів та спільне фінансування

(утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів.

Деякі фахівці юридичних служб в процесі формалізації таких форм ММС вважають, що покращення якості послуг можна досягти завдяки ефекту масштабу. Що чим більша кількість громадян користується певними послугами або що чим масштабнішими є ці послуги, то нижчими є витрати, пов'язані з їх наданням. Якщо певна послуга надається для двох або більше муніципалітетів, кількість користувачів зростає, завдяки чому знижуються виробничі витрати³⁶. ЮС органу в процесі складення таких договорів слід мати на увазі, що ОМСВ можуть об'єднувати свої ресурси, якщо це допомагає їм покращити ефективність своєї роботи: обмінюватися набутим досвідом у наданні окремих послуг. В окремих країнах навіть існують законодавчі вимоги щодо надання певних послуг (наприклад, утилізація відходів, водопостачання, транспорт та економічний розвиток) саме у форматі ММС. Виходячи саме з цього треба будувати відповідну профільну нормопроектну роботу.

Необхідно наголосити на перспективному потенціалі ММС, в тому числі й нормативному. Справа в тому, що саме ММС має особливе значення для формування майбутніх громад, яким надане конституційне право об'єднувати на договірній основі свої зусилля і фінансові ресурси для розв'язання спільних проблем розвитку. Такі об'єднання мають функціонувати за принципом «пробного шлюбу», переконуючись на власному досвіді в доцільності в подальшому злиття в єдину громаду в первісному або зміненому складі. Якщо частина послуг районного рівня не зможе бути надана в певній укрупненій низовій адміністративно-територіальній одиниці, остання буде в змозі об'єднатися на договірній основі з аналогічними самостійними утвореннями для спільного вирішення таких завдань. Реалізуючи відповідні норми Бюджетного кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», нові громади зможуть на договірних засадах передавати сусіднім містам частину власних бюджетних коштів для забезпечення свого населення відповідними послугами. Такий методологічний підхід та управлінська парадигма

дадуть змогу ЮОС ефективно сформулювати відповідні положення договору про ММС, заклавши в ньому відповідні механізми, що при необхідності можуть бути задіяні для реалізації.

Резюмуючи, можна дійти наступних висновків:

- становлення та розвитку міжнародного та внутрішньодержавного міжмуніципального співробітництва місцевих рад є відносно новими напрямками їх діяльності, що об'єктивно потребує юридичного супроводження і забезпечення;

- основна роль ЮОС ОМСВ в процесі виконання нею функцій щодо становлення та розвитку міжмуніципального співробітництва місцевих рад, що здійснюється на договірних засадах, міститься в його правовій процесуалізації та формалізації;

- для рівня втручання у становлення, реалізацію та розвиток міжнародних контактів ОМСВ з боку їх ЮОС, має значення сам рівень та інтенсивність таких контактів: а) якщо такі контакти здійснюються на рівні міжнародних зв'язків; б) здійснення міжнародних контактів в рамках міжнародного співробітництва ОМСВ країни з зарубіжними партнерами.

1. *Баймуратов М.А.* Проблема международной правосубъектности органов местного самоуправления / Баймуратов М.А. – Одесса : Печатный двор, 1996. – 128 с. **2.** *Баймуратов М.О.* Організаційно-правове забезпечення місцевими Радами народних депутатів співробітництва поріднених міст : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 21.00.02 / М.О. Баймуратов ; Одеський державний університет ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 1993. – 21 с. **3.** *Баймуратов М. О.* Міжнародне співробітництво органів місцевого самоврядування України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. юрид. наук : спец. 12.00.02 “Конституційне право”/ М. Баймуратов ; Одеський державний університет ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 1996. – 53 с. **4.** *Баймуратов М.О.* Концептуальні засади міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування України / Баймуратов М.О. // Муніципальне право України : навчн посіб. – К : Правова єдність, 2009. – С. 508-515.

5. *Города-партнеры* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mke.su/doc/GORODA-PARTNER.Y.html> **6.** *Баймуратов М.А.* Международные связи местных Советов / Баймуратов М.А. – Одесса : Печатный двор, 1995. – С. 97. **7.** *Побратимські та партнерські зв'язки між містами України та США* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/regions> **8.** *Стрижакова А. Ю.* Вплив партнерських та побратимських зв'язків міст на розвиток міжрегіонального та транскордонного співробітництва в Україні/ А. Ю. Стрижакова // Менеджер. – 2014. – № 1 (67). – С. 224. **9.** Там само. – С. 221. **10.** *Баймуратов М. О.* Міжнародне співробітництво органів місцевого самоврядування України : дис. ... д-ра. юрид. наук : спец. 12.00.02 “Конституційне право”/ Баймуратов М.О. ; Одеський державний університет ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 1996. – 450 с. **11.** *Сидоренко Н.О.* Інструменти активізації міжнародного співробітництва муніципалітетів в Європі [Електронний ресурс] / Н. О. Сидоренко // Публічне адміністрування: теорія і практика : електрон. зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2011. – Режим доступу : <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/index.html>. **12.** Там само. **13.** *Корба Г.* Изменит ли жизнь в Украине зона свободной торговли в ЕС [Електронний ресурс] / Г. Корба // Новое время. – 2016. – 19 января. – Режим доступу : <http://nv.ua/publications/izmenit-li-zhizn-v-ukraine-zona-svobodnoj-torgovli-v-es-92116.html> **14.** Там само. **15.** Там само. **16.** *Про місцеве самоврядування в Україні* : Закон України від 21 травня 1997 року // ВВР України. – 1996. – № 24. – Ст. 170. **17.** *Баймуратов М.А.* Международные связи местных Советов / Баймуратов М.А. – Одесса : Печатный двор, 1995. – 140 с. **18.** *Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 року.* – МЗС України, 1996. – 12 с. **19.** *Про місцеве самоврядування в Україні* : Закон України від 21 травня 1997 року // ВВР України. – 1996. – № 24. – Ст. 170. **20.** *Україна 6 листопада 1996 року в м. Страсбурзі підписала Європейську хартію місцевого самоврядування 1985 року.* – МЗС України, 1996. – 3 с. **21.** *Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування* : Закон України від

- 15 липня 1997 року // ВВР України. – 1997. – № 38. – Ст. 249.
- 22.** *Європейська* рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями : конвенція від 21 травня 1980 року : ратифікована законом України від 14 липня 1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_106.
- 23.** *Про приєднання* України до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями : Постанова Верховної Ради України від 14 липня 1993 року // ВВР України. – 1993. – № 36. – Ст. 370.
- 24.** *Гакман С.* Міжрегіональне співробітництво як фактор європейської інтеграції України [Електронний ресурс] / Гакман С. – Режим доступу : <http://www.cppk.cv.ua/279.php>
- 25.** *Протокол № 3* до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕС) [Електронний ресурс] : офіц. пер. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_947
- 26.** *Демчишен В.* Про деякі аспекти розвитку міжмуніципального співробітництва як інноваційного інструменту в реалізації державної регіональної політики в Україні [Електронний ресурс] / В. Демчишин, В. Толкованов // Віче. – № 24 – грудень 2010. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/2326/>
- 27.** *Серебренникова А.С.* Межмуниципальное сотрудничество: проблемы дефиниции и организационно-правовых форм [Електронний ресурс] / Серебренникова А.С. – Режим доступу : <http://law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1167219>
- 28.** *Демчишен В., Толкованов В.* Цит. праця.
- 29.** *Міжмуніципальне* співробітництво : збірник нормативно-правових та інформаційно-аналітичних документів / за заг. ред. Журавля Т. В. – К., 2015. – С. 20.
- 30.** *Конституція* України 1996 року // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
- 31.** *Про співробітництво* територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 року // ВВР України. – 2014. – № 34. – Ст. 1167.
- 32.** *Про затвердження* Порядку формування та забезпечення функціонування реєстру про співробітництво

територіальних громад : наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 15 серпня 2014 року № 225 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1065-14>

33. *Про затвердження* Примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад: наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 27 серпня 2014 року № 233 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/mistseve-samovryaduvannya/formi-dogovoriv-pro-spivrobitnitstvo-teritorialnih-gromad/>

34. *Проект* Закону про внесення змін до Конституції України (щодо повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування) (реєстр. № 4178а), внесений 26 червня 2014 року Президентом України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=51513

35. *Любченко П.М.* Співробітництво територіальних громад: теорія і практика [Електронний ресурс] / Любченко П.М. – Режим доступу : <http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/51610/47932>

36. *Демчишен В., Толкованов В.* Цит. праця.

Kravets Alexander. Role of legal services in and international and intermunicipal cooperation of local governments

The article examines the role of the legal service in the organization and implementation of international and inter-municipal cooperation of the local government.

The author argues that the formation and development of international and domestic inter-municipal cooperation of local councils are relatively new areas of activity that objective requires legal support and security.

It is alleged that the main role legal service local governments in the performance of its functions regarding the establishment and development of inter-municipal cooperation of local councils, carried out on a contractual basis, in its legal protsesualizatsiyi and formalization;

We have that level of intervention in the development, implementation and development of international contacts local governments from

their IuS, very important level and intensity of contacts: a) if such contacts are made at the level of international relations; b) implementation of international contacts in the framework of international cooperation local governments country with foreign partners.

Key words: local government, legal service, the international cooperation of municipal, inter-municipal cooperation, the powers of competence, local community.